

TOVARLARNI EKSPORT QILISH XIZMATLARNI BAJARISHDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'IDA NOLLI STAVKASINING QIYOSIY TAHLILI

Ermatova Nafosat Saydinkul qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10643490>

Annotatsiya: mazkur tezisda tovarlarni eksport qilish xizmatlarini amalga oshirishda qo'shilgan qiymat solig'ida nolli stavkaning qiyosiy tahlili qilindi. Shuningdek, qo'shilgan qiymat solig'ida nolli stavkasi bo'yicha rivojlangan davlatlar tizimi haqida qisqacha tahliliy ma'lumotlar bayon qilindi.

Kalit so'zlar: eksport, qo'shilgan qiymat solig'i, soliq imtiyozi, pasaytirilgan stavka, xizmat ko'rsatish.

KIRISH

Tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq qo'shilgan qiymat solig'ini to'lash masalalari nafaqat chet elga yetkazib berish bilan shug'ullanadigan tashkilotlar uchun, balki davlat hududidan tashqarida tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq ishlarni bajaradigan (xizmat ko'rsatadigan) boshqa barcha korxonalar uchun ham dolzarb muammo hisoblanadi.

Soliq kodeksida tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq ishlarni (xizmatlarni) amalga oshirishda 0% QQS stavkasi bilan qoplanadigan transport va ekspeditsiya xizmatlarining yopiq ro'yxatini tuzish, shuningdek soliq kodeksiga boshqa tuzatishlar kiritish ko'plab masalalarni hal qilishga imkon berdi. Shu bilan birga, bir qator me'yorlarni takomillashtirish kerakligini tan olish mumkin emas.

Shu munosabat bilan xorijiy mamlakatlarning tajribasi qiziqarli bo'lishi mumkin. Tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq ishlarni (xizmatlarni) bajarishda 0% QQS stavkasini qo'llashning xalqaro amaliyotini o'rganish alohida ahamiyatga ega bo'ldi. Soliq qonunchiligining xalqaro qonunchilikka yaqinlashishi nafaqat mamlakatimizning boshqa davlatlar bilan savdo aloqalarini rivojlantirishga yordam beradi, balki mahalliy ishlab chiqaruvchilar manfaatlarini yaxshiroq himoya qiladi.

QQS uchun transport va qo'shimcha xizmatlariga quyidagilar kiradi:

- tovarlarni sotish bo'yicha shartnomalar tuzish bo'yicha muzokarlarda ishtirok etish;
- hujjatlarni rasmiylashtirish;
- yuklarni qabul qilish va berish;
- tovarlarni olib kirish/olib chiqish;
- yuklash va tushirish va saqlash xizmatlari;
- axborot xizmatlari;
- transport vositalarini tayyorlash va qo'shimcha uskunalari;
- yuklarni sug'urtalashni tashkil etish bo'yicha xizmatlar, to'lov va moliyaviy xizmatlar;
- tovarlar va transport vositalarini bojxona rasmiylashtiruv bo'yicha xizmatlar;
- yuklarni yuklash va mahkamlashning texnik shartlarini ishlab chiqish va muvofiqlashtirish;
- yetkazib berish muddati tugaganidan keyin yuklarni qidirish;
- uskunalarining to'liq jo'natilishiga rioya etilishini nazorat qilish;
- yuklarni qayta belgilash;
- yuk jo'natuvchilarning universal konteynerlariga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash;

➤ sovutgichli konteynerlarga xizmat ko'rsatish va yuklarni omborxonalarda va ekspeditorning ochiq joylarida saqlash.

Temir yo'l transporti va (yoki) konteynerlar uchun QQSning nol stavkasini qo'llashning maxsus tartibi va 0% miqdorida soliqqa tortilishi kerak bo'lgan tovarlarni eksport qilish munosabati bilan amalga oshiriladigan ishlar (xizmatlar) ro'yxati belgilangan. Ushbu ishlarga (xizmatlarga) quyidagilar kiradi:

- davlat hududidan tashqarida eksport qilinadigan tovarlarni tashish yoki tashish bo'yicha ishlar (xizmatlar);
- davlatdan tashqarida eksport qilinadigan tovarlarni tashish bilan bog'liq ishlar (xizmatlar), ularning qiymati transport hujjatlarida ko'rsatilgan;
- davlat hududida va undan tashqarida eksport qilinadigan tovarlarni tashish uchun egalik qilish yoki ijaraga berish huquqiga ega temir yo'l harakatlanuvchi tarkibini va (yoki) konteynerlarni taqdim etish bo'yicha xizmatlar;

➤ davlat tashkilotlari yoki yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan eksport qilinadigan tovarlarni temir yo'l transporti orqali tashish yoki tashishni amalga oshirish uchun egalik huquqi yoki ijara huquqi asosida temir yo'l poezdlari va (yoki) konteynerlarga ega bo'lgan transport va ekspeditsiya xizmatlari, agar jo'nash joyi va boradigan joyi davlat hududida bo'lsa. Shunday qilib, 0% QQS stavkasini qo'llash imkoniyati eksport qilinadigan tovarlarni eksport qiladigan transport turiga va tovarlar tashiladigan shartnoma turiga bog'liq. Bu tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq ishlarni (xizmatlarni) bajarishda QQSning nol stavkasini qo'llashni tartibga soluvchi normalarning xususiyatlaridan biridir.

Xalqaro amaliyotda QQSning nol stavkasi, qoida tariqasida, tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq quyidagi ishlarni (xizmatlarni) bajarishda qo'llaniladi:

- *yuk tashish xizmatlari;*
- *tovarlarni tashish bilan bog'liq xizmatlar;*
- *dengiz va havo yuklarini tashish va saqlash xizmatlari;*
- *eksport qilinadigan tovarlarga nisbatan bajariladigan ishlar;*
- *tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq vositachilik xizmatlari.*

Yangi Zelandiya soliq qonunchiligi sug'urta xizmatlariga nisbatan 0% miqdorida tovarlar va xizmatlarga soliq stavkasini qo'llashni nazarda tutadi¹. Singapurda tovarlar eksporti bilan bog'liq holda QQS nol stavkasi bo'yicha soliq solinadigan ishlar (xizmatlar) ning eng keng ro'yxati belgilangan². Ushbu mamlakatda, keng tarqalgan ish turlari bilan bir qatorda, nol soliq stavkasi sug'urta xizmatlariga, bir qator moliyaviy xizmatlarga, tovarlarni eksport qilish uchun elektron tizimlardan foydalanish xizmatlariga nisbatan ham qo'llaniladi.

Tovarlarini eksportga tashishda tashish bilan bog'liq xizmatlar quyidagilar deb tan olinadi: yuklash, tushirish yoki qayta yuklash, yotqizish, tekshirish uchun ochish, yuk xavfsizligini ta'minlash bo'yicha xizmatlar, qadoqlash (tashish uchun zarur), konosamentlarni tayyorlash yoki sozlash, dengiz aviatsiyasi uchun schyot-fakturalar, jo'natish to'g'risidagi guvoynomalar.

¹ New Zealand GST Tax Act 1985 [Электронный ресурс] / New Zealand Legislation. — Режим доступа: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1985/0141/latest/DLM81035.html>.

² Singapore GST Tax Act 1993 [Электронный ресурс] / Singapore Statutes Online. — Режим доступа: <http://statutes.agc.gov.sg/aol/search/display/view.w3p;ident=24434f83-74ec-469b-b689-45016df4db3b;page=0;query=DocId%3A7f610073-8fb3-4560-b725-cc01ea725387%20Depth%3A0%20ValidTime%3A01%2F04%2F2012%20TransactionTime%3A31%2F07%2F2005%20Status%3Ainforce;rec=0>

Xususan, Buyuk Britaniya qonunchiligiga binoan³, QQS stavkasi nolga teng bo'lgan xizmatlarga demeraj, bo'sh idishlarni tushirish, bojxona deklaratsiyalarini tayyorlash yoki sozlash kiradi; saralash, ta'mirlash va muammolarni bartaraf etish; yuklarni tortish va idishning massasini aniqlash; muhrlash, o'chirish va markirovkani qayta qo'llash va boshqalar, ushbu xizmatlar qonuniy ravishda belgilangan joylarda (*port va unga tutash hududda*) amalga oshiriladi; aksiz va bojxona posti maqomiga ega bo'lgan aeroportda yoki tranzit yuklar omborida.

Eksport uchun tovarlarni tashish xizmatlari uchun 0% miqdorida QQS stavkasini taqdim etish tartibini tartibga soluvchi soliq kodeksining normalari davlat hududida joylashgan punktlar o'rtasida eksport yuklarini tashishni amalga oshiradigan turli xil transport turlari uchun turli xil QQS stavkalarini nazarda tutadi. Ichki suv transporti tashkilotlari, dengiz kemalari va aralash suzish kemalari uchun kemani vaqt bo'yicha charter shartnomasi (taym-charter) va temir yo'l transporti doirasida QQSning nol stavkasi amal qiladi. Transportning boshqa turini (avtomobil, aviatsiya) tashuvchining xizmatlari imtiyozli stavka bo'yicha soliqqa tortiladi, agar u eksport uchun tovarlarni tashishda yagona tashuvchi bo'lsa yoki nechta tashuvchilar zanjirida oxirgi bo'lsa, ya'ni tovarlarning boradigan joyi davlat hududidan tashqarida joylashgan bo'lsa.

Soliqqa tortish tartibi nafaqat eksport uchun yuklarni tashiydigan transport vositasining turiga, balki tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq ishlar (xizmatlar ko'rsatiladi) amalga oshiriladigan shartnoma turiga ham bog'liq. Faqat transport ekspeditsiyasi shartnomasi doirasida ko'rsatilgan xizmatlar 0 % miqdorida QQS bilan soliqqa tortiladi. Boshqa shartnomalar (masalan, agentlik) asosida tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq xizmatlar standart soliq stavkasi bo'yicha soliqqa tortiladi.

Xorijiy qonunchilikda tovarlarni tashishni amalga oshiruvchi transport turiga qarab QQS nol stavkasining amal qilish tartibida farqlar ko'zda tutilmagan. Tovarlarini eksportga eksport qilishni ta'minlash bilan bog'liq barcha xizmatlar, ular qanday shartnomaga muvofiq amalga oshirilganidan qat'i nazar, 0% QQSga tortiladi. Ushbu qoida oraliq manzilning mavjudligini hisobga olmaydi (eksportni amalga oshiradigan davlat hududida joylashgan) va mamlakat hududidan tovarlarni tashishning butun yo'lida qo'llaniladi. Muhimi, tovarlar eksport qilinadi. Mamlakatimizda tovarlarni eksport qilish bilan bog'liq ishlar (xizmatlar) bo'yicha QQSning nol stavkasini taqdim etishning belgilangan tartibi ma'lum darajada obektivlik va mantiqdan mahrum. Bu ishlarni bajarish (xizmatlar ko'rsatish) uchun tuzilgan shartnoma turiga va yuklarni tashiydigan transport vositasining turiga bog'liqligi bilan ajralib turadi. Soliqqa tortish tartibiga bunday yondashuv QQSning asosiy tamoyillaridan birini — uning betarafligini buzadi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi PF-5468-sonli Farmoni, 2018 yil 29 iyun.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Soliq va bojxona imtiyozlari berilishini yanada tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5755-sonli Farmoni, 2019 yil 27 iyun.

³ Value Added Tax Act 1994 (United Kingdom) [Электронный ресурс] / Legislation.gov.uk. — Режим доступа: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/23/contents>.

3. COUNCIL DIRECTIVE 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax [Электронный ресурс] / EUR-Lex. Access to European Union law. — Режим доступа: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:347:0001:0118:en:PDF>.
4. New Zealand GST Tax Act 1985 [Электронный ресурс] / New Zealand Legislation. — Режим доступа: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1985/0141/latest/DLM81035.html>.
5. Singapore GST Tax Act 1993 [Электронный ресурс] / Singapore Statutes Online. — Режим доступа: <http://statutes.agc.gov.sg/aol/search/display/view.w3p;ident=24434f83-74ec-469b-b689-45016df4db3b;page=0;query=DocId%3A7f610073-8fb3-4560-b725-cc01ea725387%20Depth%3A0%20ValidTime%3A01%2F04%2F2012%20TransactionTime%3A31%2F07%2F2005%20Status%3Ainforce;rec=0>.
6. Value Added Tax Act 1994 (United Kingdom) [Электронный ресурс] / Legislation.gov.uk. — Режим доступа: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/23/contents>

INNOVATIVE
ACADEMY